

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060206

DOM
2016-06-16
Stockholm

Mål nr
M 425-16

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2015-12-22 i mål nr M 3402-15, se bilaga

KLAGANDE

Vida Skog AB, 556146-8256

Ombud: Advokat D E

MOTPART

Länsstyrelsen i Västra Götalands län
403 40 Göteborg

SAKEN

Föreläggande att ta bort planterade granar på fastigheten X i Lerums kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom upphäver Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsens i Västra Götalands län beslut den 10 september 2015, dnr 515-8616-2015.

Dok.Id 1276604

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Vida Skog AB har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska upphäva Länsstyrelsens i Västra Götalands län beslut.

Länsstyrelsen har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Vida Skog AB har anfört i huvudsak följande. Vida Skog AB är fel adressat för det föreläggande som genom länsstyrelsens beslut riktats mot bolaget. Föreläggandet innebär en skyldighet att ta bort skogsplantor, vilka Vida Skog AB efter särskild beställning från ägaren av fastigheten Y har planterat inom det aktuella området. Vida Skog AB har inte haft egen rådighet över området och heller inte något bestämmande inflytande över var, med vilket trädslag, när eller hur planteringen skulle ske, utan helt agerat på fastighetsägarens uppdrag. Det har inte ens påståtts att Vida Skog AB gått utanför sitt uppdrag från fastighetsägaren då bolaget utförde planteringen eller att Vida Skog AB för egen del skulle haft skäl att befara att utförande av uppdraget kunde innebära att plantering skedde inom Rammdalens naturreservat.

Det finns naturligtvis rent allmänt ett samband mellan avverkning av skog och påföljande plantering av skogsplantor i ett visst område. Någon offentligrättslig skyldighet eller rättighet att återplantera finns emellertid inte för den som utan att vara markägare har haft rätt att avverka skogen. Det är markägaren som enligt skogsvårdslagen ansvarar för anläggandet av ny skog efter avverkning. I det aktuella fallet har heller inte vid tidpunkten för avverkningen funnits någon avtalad skyldighet för Vida Skog AB att utföra planteringen. Markägarens beställning av planteringen skedde ett år efter avverkningen utan koppling till Vida Skog AB:s avverkningsrätt. Beställningen kunde ha gjorts hos vilken skogsvårdsentreprenör som helst. Vida Skog AB har följaktligen endast intagit rollen som uppdragstagare vad avser granplanteringen. Det finns ett antal avgöranden i rättspraxis rörande frågan om vem som ska betraktas som verksamhetsutövare i miljöbalkens betydelse. Det saknas stöd i sådan rättspraxis för att den uppdragstagare som utan eget bestämmande inflytande agerar helt enligt en

beställares instruktioner när den vidtar en åtgärd ska betraktas som verksamhetsutövare.

Länsstyrelsen har anfört följande. Det är Vida Skog AB som har avverkat skogen efter att ha köpt rotposten och även Vida Skog AB som har planterat granplantor inom Rammdalens naturreservat och Natura 2000-området. Beställningen som har gjorts till Vida Skog AB att utföra åtgärderna måste rimligen bara ha gällt markägarens fastighet och inte fastigheten som ligger inom skyddat område. Västkuststiftelsen har inte beställt något arbete på sin mark inom reservatet från Vida Skog AB. Det vidhålls att Vida Skog AB har ett eget ansvar att följa miljöbalkens bestämmelser och att bolaget är att betrakta som verksamhetsutövare eftersom det är bolaget som utfört åtgärderna på en fastighet som inte ingått i beställningen. Fastighetsägaren till marken inom naturreservatet, Västkuststiftelsen, har godkänt att Vida Skog AB tar bort de planterade granplantorna, vilket ger Vida Skog AB rättslig och faktisk förmåga att följa förelägandet. Syftet med reservatet är bland annat att bibehålla ett i huvudsak opåverkat skogs- och sjöekosystem. Det är enligt reservatföreskrifterna förbjudet att slutavverka skog, gallra, röja, upparbeta vindfälle eller torraka eller utföra beskningsåtgärd. Plantering är alltså förbjuden inom reservatet och länsstyrelsen konstaterar därmed att det strider mot reservatets föreskrifter och syfte att behålla de planterade granplantorna inom området och att det är av stor vikt att återställning sker. Skulle domstolen anse att Vida Skog AB inte är att betrakta som verksamhetsutövare önskar länsstyrelsen vägledning kring vem som ska anses vara det, och därmed vem tillsynsmyndigheten kan rikta sitt föreläggande till för att åstadkomma rättelse.

Vida Skog AB har tillagt följande. Såväl parterna i målet som mark- och miljödomstolen synes vara överens om att en beställare av en åtgärd som regleras i miljöbalken som utgångspunkt ska betraktas som verksamhetsutövare framför uppdragstagaren. Även Naturvårdsverket har i yttranden till Mark- och miljööverdomstolen i tidigare mål gett uttryck för uppfattningen att det i förhållandet mellan uppdragsgivare och entreprenör är uppdragsgivaren ensam som är verksamhetsutövare. Vida Skog AB håller med länsstyrelsen om att det för åtgärder som en uppdragstagare utför utanför en avgränsad uppdragsbeställning synes fullt rimligt att betrakta uppdragstagaren som verksamhetsutövare enligt miljöbalken. Beträktnings sättet överensstämmer också med

domstolspraxis avseende ansvar för skador som en skogsentreprenör orsakat på grannmark (jfr Hovrätten för Västra Sveriges dom 2008-12-01 i mål nr T 3549-08). Möjligen skulle även det förhållande att uppdragstagaren i samband med utförandet inser eller borde inse att åtgärden strider mot miljöbalken eller att beställaren inte äger rätt att utföra åtgärderna, kunna leda till att uppdragstagare och uppdragsgivare gemensamt ska betraktas som verksamhetsutövare. Uppdragstagaren har nämligen under sådana förhållanden i praktiken en faktisk möjlighet att förhindra att åtgärden sker i strid mot miljöbalken. Att i andra fall betrakta uppdragstagaren som verksamhetsutövare enligt miljöbalken skulle ställa orimligt höga krav på en uppdragstagare att utreda beställarens rätt att utföra en åtgärd. Den beställningen som Vida Skog AB fick att plantera skogsträd i området var inte utformad på det sättet att plantering skulle ske på viss registerfastighet, med ett ansvar för Vida Skog AB att avgränsa planteringsområdet i fält. Beställningen gällde i stället ett i fält av beställaren redan utpekade område som i detalj överensstämde med det området som tidigare markerats för avverkning. Denna avgränsning var utförd av uppdragsgivaren, dennes konsult samt representanter från grannmarkens ägare Västkuststiftelsen, som också förvaltar naturreservatet. Med kännedom om att beställare och grannmarkens ägare sålunda gemensamt markerat gränsen i fält samt varit överens om var fastighetsgränsen mellan fastigheterna var belägen, har Vida Skog AB heller inte haft någon anledning att själv utreda eller ifrågasätta fastighetsgränserna och planteringsuppdragets avgränsning. Vida Skog AB ska under dessa förhållanden - vilka såvitt Vida Skog AB förstår inte motsägs av länsstyrelsen - inte betraktas som verksamhetsutövare enligt den definition som utvecklats i domstolspraxis.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Enligt 2 kap. 6 § första stycket lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar är huvudregeln i mål som har överklagats till mark- och miljödomstol att rätten vid avgörande i sak ska bestå av en lagfaren domare och ett tekniskt råd. I andra stycket samma paragraf anges att i stället för det tekniska rådet får ytterligare en lagfaren domare ingå i rätten, om målets beskaffenhet föranleder det. Av 2 kap. 7 § samma lag framgår att vid avgörande i sak av ett mål som har överklagats till mark- och miljödomstolen får rätten bestå av en lagfaren domare om målet är av enkel beskaffenhet.

Regeln om behörighet för ensamdomare bör användas relativt sparsamt för avgöranden i sak (prop. 2009/10:215 sid. 197). Mark- och miljööverdomstolen ifrågasätter om förevarande mål kan anses vara av enkel beskaffenhet och därmed lämpligheten av att mark- och miljödomstolen har avgjort målet med en domare. Mark- och miljööverdomstolen gör dock bedömningen att det inte förekommit något rättegångsfel som ska föranleda återförvisning.

Frågan i målet är om Vida Skog AB ska anses vara verksamhetsutövare och därmed rätt adressat för länsstyrelsens föreläggande.

Verksamhetsutövarbegreppet är inte definierat i miljöbalken, utan frågan om vem som ska betraktas som verksamhetsutövare har överlämnats till rättstillämpningen. Av Koncessionsnämndens praxis följer att den som har den faktiska och rättsliga möjligheten att vidta en åtgärd är att betrakta som verksamhetsutövare (se bl.a. Koncessionsnämndens avgörande B 15/95 och B B m.fl. Miljöbalken (1 april 2015, Zeteo), kommentaren till 9 kap. 1 §). I lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (Sevesolagen) anges i 2 § att verksamhetsutövare är varje fysisk eller juridisk person som driver eller innehar en verksamhet eller anläggning eller på annat sätt har rätt att fatta avgörande ekonomiska eller andra beslut om verksamhetens eller anläggningens tekniska drift. Miljööverdomstolen har bland annat i rättsfallet MÖD 2005:64 diskuterat verksamhetsutövarbegreppet och konstaterat att förhållandena i det enskilda fallet är av stor betydelse. I rättsfallet MÖD 2010:23 har Miljööverdomstolen funnit att en entreprenör inte var verksamhetsutövare eftersom entreprenören endast hade agerat på uppdrag av uppdragsgivaren, när som helst kunde ersättas med annan entreprenör och inte hade något bestämmande inflytande över hur skidbacken som det gällde skulle utformas.

Av utredningen i målet framgår att Vida Skog AB förvärvade en avverkningsrätt av fastighetsägaren till Y. Efter att Vida Skog AB hade avverkat skogen inom det aktuella området fick bolaget en beställning från fastighetsägaren att plantera granplantor inom samma område. Avgränsningen av området hade inför avverkningen utförts av fastighetsägaren, dennes konsult och representanter från grannmarkens ägare. Beställningen gällde således en av beställaren redan utpekad plats som helt

överensstämde med det område som tidigare hade markerats för avverkning. Vida Skog AB utförde planteringen på anvisat område i enlighet med instruktionerna. Det område på fastigheten X som berördes av avverkning och plantering ingår i Rammdalens naturreservat. Enligt reservatsföreskrifterna gäller ett förbud att inom området utföra slutavverkning av skog och beskogningsåtgärder.

Med hänsyn till hur uppdraget sett ut för Vida Skog AB har bolaget inte haft någon rådighet över området eller något bestämmande inflytande över var planteringen skulle ske. Vida Skog AB har agerat på fastighetsägarens uppdrag i enlighet med beställningen. Såsom beställningen var utformad har Vida Skog inte heller haft någon anledning att själv utreda eller ifrågasätta fastighetsgränserna och avgränsningen av planteringsområdet. Mark- och miljööverdomstolen finner därför att Vida Skog AB inte är att betrakta som verksamhetsutövare. Föreläggandet är således riktat mot fel adressat och underinstansernas avgöranden ska upphävas i sin helhet.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Lars Borg, tekniska rådet Yvonne Eklund, hovrättsrådet Christina Ericson, referent, och tf. hovrättsassessorn Charlotte Jansson.

Föredragande har varit Linda Ålander

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2015-12-22
meddelad i
Vänernsborg

Mål nr M 3402-15

KLAGANDE

Vida Skog AB, 556146-8256

Ombud: Advokat D E

MOTPART

Länsstyrelsen i Västra Götalands län
403 40 Göteborg

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Västra Götalands län beslut 2015-09-10 i ärende nr 515-8616-2015, se bilaga 1

SAKEN

Föreläggande att ta bort planterade granar på fastigheten Lerum X

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet, dvs. ändrar inte länsstyrelsens beslut.

Dok.Id 315213

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänernsborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 08:00-16:00 -

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Västra Götalands län förelade den 10 september 2015 VIDA Skog AB vid vite om 50 000 kr, att senast 1 månad efter det att beslutet vunnit laga kraft ta bort de granplantor som planterats inom Rammdalens naturreservat i samband med avverkningen på intilliggande fastighet (berört område preciseras närmare på en till beslutet fogad karta). Åtgärderna ska enligt beslutet utföras på ett sådant sätt att naturmiljön inte kommer till skada.

Länsstyrelsen förelade samtidigt VIDA Skog AB att senast två veckor efter det att åtgärderna ska vara färdiga, till Länsstyrelsens naturavdelning eller till vastragotland@lansstyrelsen.se skicka in bilder som styrker att föreläggandet utförts på ett tillfredställande sätt.

YRKANDEN M.M.

VIDA Skog AB har yrkat att länsstyrelsens beslut ska upphävas.

Länsstyrelsen har bestritt ändring.

VIDA Skog AB har anfört följande till utveckling av sin talan. Enligt avtal 2012-01-11 upplät ägaren av fastigheten Lerum Y avverkningsrätt på ett område om ca 2,5 ha av fastigheten till bolaget. Upplåtelsen skedde i form av ett s.k. rotpostköp. Vid rotpostköp låter fastighetsägaren med färg markera vart och ett av de träd som är föremål för avverkningsrätten samt med snitselband de yttre gränserna för det område där träden står. Över de markerade träden upprättas en lista över trädens diameter och trädslag utifrån vilken den totala virkesvolymen för markerade träd beräknas och redovisas, en s.k. stämplingslängd. Med stämplingslängden som grund kan sedan fastighetsägare och virkesköpare i ett avtal komma överens om ett fast pris och andra villkor för avverkningsrätten. När avtal är tecknat avverkar virkesköparen de markerade träden.

Det avtal om rotpostköp som VIDA och fastighetsägaren tecknade grundade sig på en stämplingslängd och markeringar i fält av träd och områdesgränser som Hushåll-

ningssällskapet på fastighetsägarens uppdrag utfört någon gång i oktober eller november 2009. Hushållningssällskapet är en organisation som utför och säljer tjänster inom jord- och skogsbruk, bl.a. markeringar av träd och upprättande av stämplingslängder som grund för rotpostköp ("rotpoststämpling"). Vid rotpoststämplingen har Hushållningssällskapets ansvarige tjänsteman markerat träd utanför fastigheten samt även markerat gränsen för det område som avsågs bli föremål för rotpostköpet en bit in på den angränsande fastigheten Lerum X. Det område på grannfastigheten som därvid kom att ingå i stämplingen var ca 0,3 ha. I samband med eller strax före tjänstemannens vid Hushållningssällskapet arbete att markera träd och gräns mot grannfastigheten, markerade en av fastighetsägaren engagerad konsult samt en representant för grannfastighetens ägare (Stiftelsen För Väst-svenska Fritidsområden) gemensamt upp gränsen mellan fastigheterna i syfte att underlätta arbetet för Hushållningssällskapets tjänsteman.

Som en direkt följd av markeringarna av såväl träd som fastighetsgräns kom träd på grannfastigheten att avverkas när VIDA Skog AB sedermera utförde avverkningsen enligt rotpostavtalet. Att vissa avverkade träd växt på grannfastigheten upptäcktes först 2014 och först då bolaget - efter fastighetsägarens beställning - planterat skogsplantor på hela det område som var föremål för rotpostavtalet, dvs. även inom den del som låg på grannfastigheten.

Det område på grannfastigheten som berördes av avverkning och plantering ingår i Risvedens naturreservat (området Rammdalen). Enligt reservatsföreskrifterna beslutade gäller ett förbud att inom området utföra såväl slutavverkning av skog som beskogningsåtgärder (reservatsföreskrifterna punkten A12).

Som grund för överklagandet anförs att Vida inte är rätt adressat för föreläggandet. Genom det överklagade föreläggandet ställs krav att återställa ett markområde efter en åtgärd - plantering av skogplantor - som bedömts strida mot miljöbalken. Rätt adressat är då den person eller organisation som ska anses ha utövat den verksamhet som föranleder återställandet (verksamhetsutövaren). Det är här värt att understyrka

att den skada som föreläggandet är tänkt att avhjälpa inte är den skada skogsavverkningen orsakat utan den skada skogsplanteringen orsakat inom reservatet.

Verksamhetsutövarbegreppet är inte definierat i miljöbalken och frågan om vem som ska betraktas som verksamhetsutövare har överlämnats till rättstillämpningen. Av praxis följer att den som har den faktiska och rättsliga möjligheten att vidta en åtgärd är att betrakta som verksamhetsutövare. I praxis har också anförts att den som driver en verksamhet eller på annat sätt har rätt att fatta avgörande ekonomiska beslut om verksamhetens drift ska betraktas som verksamhetsutövare.

Naturvårdsverket har givit uttryck för uppfattningen att den som bedriver en verksamhet på en viss plats samt bekostar och tar emot inkomsterna från verksamheten, normalt bör betraktas som den som utövar verksamheten, åtminstone så långt denne har faktisk möjlighet att kontrollera och påverka verksamheten och vidta nödvändiga försiktighetsmått. En utgångspunkt bör enligt verket vara att det i förhållandet uppdragsgivare-entreprenör är uppdragsgivaren ensam som är verksamhetsutövare. Denna inställning har också fått gehör i praxis med den reservationen att förhållandena kan variera från fall till fall varför utgångspunkten kan ha begränsad räckvidd.

VIDA Skog AB köper leveransvirke och avverkningsrätter samt genomför skogsvårdsuppdrag på beställning åt skogsägare i det aktuella området. Efter avverkningen av skogen inom det i målet aktuella området fick bolaget en beställning från ägaren av fastigheten att plantera granplantor på det sedan tidigare avgränsade och avverkade området. VIDA Skog AB har överhuvudtaget inte varit delaktig i avgränsningen av området. Det rörde sig således om en separat beställning av plantor respektive plantering inom visst anvisat område som fakturerades och betalades särskilt.

VIDA Skog AB har utfört planteringen på anvisat område enligt en särskild beställning och inte haft något bestämmande inflytande över hur uppdraget skulle utföras, t.ex. hur planteringen skulle avgränsas eller vilket trädslag som skulle planteras. Som stöd för det som därvid anføres åberopas faktura för uppdraget. VIDA Skog AB

har vid utförandet av planteringen heller inte haft anledning att ifrågasätta den av Hushållningssällskapet och fastighetsägarna gjorda avgränsningen. VIDA Skog AB har inte haft egen rådighet över det område där planteringen utförts och har heller inte haft något bestämmande inflytande över hur eller inom vilka gränser plantering skulle ske. VIDA Skog AB kan därmed inte anses vara verksamhetsutövare i miljöbalkens betydelse för den åtgärd som föranleder borttagandet av plantorna och är därmed fel adressat för det överklagade föreläggandet. Föreläggandet ska därmed upphävas.

Sedan VIDA Skog AB överklagade länsstyrelsens beslut har framkommit uppgifter som tyder på att ägaren av Y menar att den av ägarna till Y respektive X ursprungligen och gemensamt markerade gränsen mellan fastigheterna är korrekt. Ägaren av Y har med hänvisning till detta uttalat att han inte samtycker till att plantor på det av länsstyrelsen utpekade området tas bort. Helt oavsett var gränsen mellan fastigheterna rätteligen går, talar även detta förhållande för att VIDA Skog AB endast utfört ett uttryckligt uppdrag och inte kan betraktas som verksamhetsutövare för den plantering som föranlett länsstyrelsens föreläggande att ta bort granplantor.

Frågan om plantorna måste tas bort med hänsyn till reservatsföreskrifterna är inte tvistig i målet.

Länsstyrelsen har anfört följande. Det är VIDA Skog AB som har avverkat skogen efter att ha köpt rotposten och även VIDA Skog AB som har planterat granplantor inom Rammdalens naturreservat. Bolaget har ett eget ansvar att följa miljöbalkens bestämmelser och att bolaget är att betrakta som verksamhetsutövare. Fastighetsägaren till marken inom naturreservatet, Västkoststiftelsen, har godkänt att VIDA Skog AB tar bort de planterade granplantorna, vilket ger VIDA Skog AB rättslig och faktisk förmåga att följa föreläggandet.

Syftet med reservatet är att bland annat bibehålla ett i huvudsak opåverkat skogs- och sjöekosystem. Det är enligt reservatsföreskrifterna förbjudet att slutavverka

skog, gallra, röja, upparbeta vindfälle eller torraka eller utföra beskogningsåtgärd. Plantering är alltså förbjudet inom reservatet.

DOMSKÄL

Målet handläggs enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden. Handläggningen är i huvudsak skriftlig. Mark- och miljödomstolens uppgift är att gå igenom materialet för att se om länsstyrelsens avgörande är riktigt.

Tillämpliga bestämmelser framgår av länsstyrelsens beslut.

Frågan i målet är om VIDA Skog AB är att anse som verksamhetsutövare och således är rätt adressat för länsstyrelsens föreläggande. Mark- och miljödomstolen gör härvid följande bedömning.

Verksamhetsutövarbegreppet är inte definierat i miljöbalken. Enligt fast praxis gäller emellertid att det är den som har faktisk och rättslig rådighet över verksamheten som är att betrakta som verksamhetsutövare.

VIDA Skog AB har gjort gällande att bolaget utfört granplanteringen på uppdrag av ägaren till fastigheten Y och att bolaget beträffande denna verksamhet endast uppträtt som uppdragstagare/entreprenör och inte som verksamhetsutövare. Ett sådant synsätt vinner visst stöd i rättspraxis (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens dom den 9 juni 2010 i mål M 2018-09) och ”rena” uppdragstagare torde ytterst sällan vara att betrakta som verksamhetsutövare. Den här aktuella granplanteringen har emellertid ett nära samband med avverkningen av den av bolaget förvärvade rotposten, en verksamhet som VIDA Skog AB tveklöst är att anse som verksamhetsutövare för. Sambandet mellan avverkning och återplantering gör att det framstår som naturligt att betrakta VIDA Skog AB som verksamhetsutövare för den samlade verksamheten. Västkuststiftelsen, ägare av fastigheten X har också godkänt att VIDA Skog AB fullgör vad länsstyrelsen ålagt bolaget. Vid angivna förhållanden har VIDA Skog AB faktisk och rättslig rådighet över verksamheten och är bolaget rätt adressat för föreläggandet.

Vid angivna förhållanden ska överklagandet avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 12 januari 2016

Göran Stenman

Rådman

Föredragande har varit beredningsjuristen Martina Albo.